

sees. Nad rippuvad kui marjad weikeste wartega munasarja küljes tinni. Nende kõrval on veel hulk ernetera tunni kanepi iwa suuruseid munafesi, mis niisamuti nahkümbruses ja warrekeste otsas seisawad.

Et munade sündimisega tuttawaks saada, selles katsume noore lana (kes veel mitte pole munenud) munasarja läbi. Kui meie munasarjast terawa nuaga läbi lõikame ja lõigu mikrooskoobi all läbi waatame, siis leiame seal hulga weikesti ümmargusi, kuulinägu mitmeuurusi orgaanisi, mille keskel ilka weike ümmargune rakuke on. Need on veel walmimatad munad, millest igauks nõndanimetatud rakukene on. Schleiden ja Schwann on meile näidanud, et elajad ja taimed, niisamuti ka inimene ise, weikestest elawatest sisuga kehakestest (kuulikestest, rakukestest cellula), milles muna walge olust leida, ülesse ehitatud on. Need algmaterjali kogused jagunewad ja muudawad oma kerakuju narmakesteks, lehtedeks j. c., millest aega mööda lõik teha jaud (orgaanid) sünniwad.

Linnu munad ei jää mitte kauaks sellesse algseisusse. Kuna nad oma nahkümbruse werepooneleste läbi toitu saawad, mille nad nõndanimetatud rebuterakesteks ümber muudawad, ei läha nad mitte üksi suuremaks, waid rebuterakeste hulga läbi tuleb esialgune lehtpait ühes oma rakufesega wälja wõle. Uueste juure tulew ja ruttu kasvaw rebuterakeste kogu lähab aegamööda kollakamaks, temast saab, lühidelt üeldud, kollane muna rebu ehk „munasora.“ Muna rebu karm — kollakas, kollane, punakas ehk roheline — on selle järele, misjulgust sööti lind sööb.

Kui meie munasarjast ühe weikeste munafese tema nahksopike seest ettewaatlikult wäljawõtame, siis näeme, et seesama täitsa munetud muna rebu sarnane on: ta on ümmargune, kollane, rebunahakesega kaetud kuulifene, mille pinnal rõngaümmargune (3 millimeetrilise läbimõõtjaline) walge lapike on, mida idutäpikeseks ehk armiks nimetada wõime. Keedame meie selle rebukuulifese ära

ja lõikame ta läbi, siis leiame, et selles idutäpikesest selgetarwa (seedetud muna juures hallitarwa) pinnakihilene rebu ümber end wälja lautab, kuna idutäpikese all pudedlinägu pehmest walgest munarebust prunditene rebu sisse tungib; tema lehtriinaku ülema otsa peal on nimetatud idutäpikese. Selles munasarjast wõetud rebukuulifeses seisab linnu muna ise meie silma ees. Kõik muud jaud, mis meie munetud muna juures veel näeme, on pärast poole juure tulnud, wäheha tähtsufelised jaud. Kudas see algmunafene omaks sigimiseks looduse nõudmisel ette walmistatud, sugutatud, saab, selles ei hakka meie siin rääkima, waid waatame paljalt, kudas muna omast „sarjast“ wälja saab. On munafene parajalt walminud, siis lõhkeb tema nahkine ümbrus ning saadab oma sisu, munafese, ühe õõnsa orgaani, tupe, munatee (Eileiter ehk Oviduct), sisse. Siin weeretab ta end aegamööda alla poole edasi, kuna tema ümber munawalge, „pilwe.“ korralesed, mis tupe seinast wälja imbuvad nagu lume korralesed weerewa lume palli ümber, asuwad. Umbes 3 tunni sees on noor muna $\frac{2}{3}$ jagu (25 santimeetrit) tupe teel edasi jõudnud. Niisama pituse aja sees lõpetab ta wiimase $\frac{1}{3}$ omast teekäigist ja jääb nüüd tupe alumise otsasse kauemaks ajaks — 12 tunni 24 tunniks — piatama. Siin sünnib talle kasukas selga: Lubja jaud asuwad koore's kofku ning annawad munale findla warju wälimiste äparduste wastu ümber. On see wiimne töö lõppenud, siis tuleb muna, oma terawa otsaga ees, ilmale. Kes ei oleks küll muna ilusat ja puhast kuju imestanud, milles süntiw linnuke mitte üksi warju ei leia, waid millest ta ka oma esimest toitu ja tarwilist õhku saab, milles ta nagu lätikeseis uinub, olgu see lätike ka ernetera suurune, nagu kolibri muna, ehk ka mehe pea tugewune, nagu jaona linnu oma!

Siin kohal wõime ka selle peale kõige paremine waadata, kust see tuleb, et muna seest jagedaate teisi kehakesi ja wõeraid jagusi leitakse. Et muna-